

LATVIJAS KOMENTĀRI PAR EIROPAS PADOMES VISPĀRĒJĀS KONVENCIJAS PAR NACIONĀLO MINORITĀŠU AIZSARDZĪBU KONSULTATĪVĀS KOMITEJAS CETURTO VIEDOKLI PAR LATVIJU

1. 2023. gada 9. oktobrī Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk – Konvencija) Konsultatīvā komiteja (turpmāk – Konsultatīvā komiteja) pieņēma ceturto viedokli par Konvencijas īstenošanu Latvijā (turpmāk – Viedoklis). Latvija novērtē Konsultatīvās komitejas paveikto Konvencijas īstenošanas uzraudzībā un apliecina gatavību turpināt Konvencijā noteikto saistību izpildi, uzturot pastāvīgu dialogu ar Konsultatīvo komiteju. Latvija pateicas Konsultatīvajai komitejai par izteikto atzinību saistībā ar Latvijas sasniegto progresu dažādās ar sabiedrības integrāciju saistītās jomās. Latvija ņem vērā Konsultatīvās komitejas sniegtos ieteikumus, vienlaikus sniedzot savus komentārus par Viedokli (turpmāk – Komentāri). Komentāri sastāv no divām daļām: vispārīgi komentāri par Viedokli kopumā un konkrēti komentāri par Konsultatīvās komitejas ieteikumiem un secinājumiem.

Vispārīgi komentāri

Padomju okupācijas ietekme uz Latvijas demogrāfisko situāciju un latviešu valodu

2. Konsultatīvā komiteja nav ņēmusi vērā Latvijas faktisko un vēsturisko situāciju, ignorējot Padomju Savienības okupācijas faktu un tās nelabvēlīgo ietekmi uz Latvijas pamatiedzīvotājiem. Viedoklis vietām ir tendenciozs, jo tas izceļ galvenokārt krievu izcelsmes iedzīvotājus, aicinot palielināt to tiesību apjomu vairākās jomās. Pārējām Latvijas mazākumtautībām Viedoklī pievērsta niecīga uzmanība, vairākās vietās tās dēvējot vienkārši par “citām” mazākumtautībām.
3. Viedokļa kopsavilkumā ir ietverts nepilnīgs situācijas apraksts, raksturojot Latvijas mazākumtautību sastāvu un valsts nodrošinātās iespējas to valodu un kultūru kopšanai. Dialogā ar Konsultatīvo komiteju vairākkārt ticis uzsvērts, ka 20. gadsimta sākumā līdzās krieviem (kuru īpatsvars pret populāciju no 7,8 % 1920. gadā (tautas skaitīšanas dati) padomju okupācijas rezultātā pieauga līdz 34 % 1989. gadā (tautas skaitīšanas dati) nevis dabiskas dzimstības rezultātā, bet okupācijas varas apzināti īstenotas imigrācijas rezultātā ar mērķi rusificēt Latvijas iedzīvotājus) Latvijā dzīvoja arī citas tradicionālās/vēsturiskās mazākumtautības, piemēram, baltkrievi, poļi, lietuvieši, igauņi, ebreji, romi un Latvijas pirmiedzīvotāji jeb autohtoni – lībieši. Nevienā valstī nav iespējams nodrošināt oficiālo saziņu visu mazākumtautību valodās, tieši tāpēc nozīmīga loma ir valsts oficiālās valodas prasmei. Latvija ir paveikusi būtisku darbu, nodrošinot valsts valodas apguvi mazākumtautībām, par ko Konsultatīvā komiteja tika regulāri informēta.
4. Padomju okupācija nozīmēja ne tikai politiskā režīma maiņu. Padomju armijas dislokācija Latvijā un okupācijas varas masveida organizētā imigrācija no citām PSRS daļām mainīja to Latvijas iedzīvotāju sastāvu, kāds tas bija pirms okupācijas. Lai gan Latvijā tradicionāli dzīvojušas dažādas etniskās un reliģiskās grupas, kas pirms okupācijas veidoja pat 25% Latvijas iedzīvotāju, imigrācija pēc 1945. gada notika nepieredzēti strauji. Tās rezultātā latviešu īpatsvars 1980. gadu beigās salīdzinājumā ar 1930. gadu beigām bija samazinājies no 75% līdz aptuveni 50%.

5. Īstenojot rusifikācijas politiku, maz uzmanības tika pievērsts latviešu valodas un kultūras mācīšanai. Līdz ar to veidojās liela iedzīvotāju daļa, kas ļoti virspusēji vai nemaz nepārzināja latviešu valodu, Latvijas vēsturi un kultūru un dzīvoja padomju krievvalodīgajā informācijas un kultūras telpā. Rusifikācijas politika mainīja ne tikai iedzīvotāju sastāvu, bet arī sabiedrības uzbūvi un kultūras vidi.¹ Līdzīgu likteni kā latvieši PSRS okupācijas laikā Latvijā piedzīvoja arī Latvijas teritorijā dzīvojošās mazākumtautības, kuru valodas tika pakļautas identiskai rusifikācijas politikai.

Valsts valodas loma sabiedrības integrācijā

6. Ieteikums par citu valodu lietošanu publiskajā saziņā ir pretējs Latvijas konstitūcijai (Satversmei). Satversmes 4. pants un Valsts valodas likuma 3. pants noteic, ka valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda. Latvija nepiekrīt Konsultatīvās komitejas apgalvojumam, ka Latvijas iestādes nostiprina “ekskluzīvu naratīvu par latviešu nacionālo identitāti”. Latvija vēlas uzsvērt, ka saliedētas sabiedrības politikas virsmērķis ir nacionāla, solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras pastāvēšanas pamats ir Satversmē noteiktās demokrātiskās vērtības un cilvēktiesības, latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa.
7. Konsultatīvā komiteja ignorē priekšnosacījumu, ka veiksmīga valsts funkcionēšana un sabiedrības saliedētība iespējama tikai uz vienas valodas – latviešu kā valsts valodas – pamata. Satversmes 91. panta otrais teikums noteic diskriminācijas aizliegumu dažādu kritēriju dēļ, tai skaitā, valodas. Šis kritērijs tiesību zinātnē tiek skaidrots šādi: “[diskriminācijas aizliegums valodas dēļ] attiecas arī uz valsts valodu (neatkarīgi no tā, vai tā ir vai nav dzimtā valoda), tās lietošanu, bet neattiecas uz svešvalodām (to zināšanām). [...] Jebkuram Latvijas iedzīvotājam ir tiesības prasīt, lai viņam būtu iespējams publiskā telpā sazināties valsts valodā. [...] Satversmes 4. panta noteikums, ka latviešu valoda ir valsts valoda, tādēļ nozīmē, ka valstij ir jābalstās uz pieņēmumu, ka visi iedzīvotāji to pārvalda, un ka valsts politikai ir jābūt tādai, lai tā visā valsts teritorijā arī faktiski būtu visu valsts iedzīvotāju kopēja saziņas valoda visās attiecībās un visos līmeņos publiskā telpā. Situācijās, kur šī valsts valodas funkcija faktiski netiek nodrošināta, tā ir valsts iedzīvotāju diskriminācija.”²
8. Līdz ar to ikvienam Latvijas iedzīvotājam, kas pieder kādai mazākumtautībai, ir pienākums zināt un lietot valsts valodu publiskajā telpā, savukārt Latvijas pamatiedzīvotājiem nav pienākuma zināt un lietot mazākumtautību valodas.
9. Konsultatīvās komitejas aicinājums spēcīgāk ignorē Latvijas demogrāfisko situāciju, kurai milzīgu ļaunumu nodarīja Padomju Savienības rusifikācijas politika. Ar nožēlu jāatzīst, ka Konsultatīvā komiteja ir īpašu izcēlusi krievu mazākumtautību iepretim pārējām Latvijā dzīvojošām mazākumtautībām.
10. Konsultatīvā komiteja norāda, ka Krievijas iebrukums Ukrainā nebūtu jāsaista ar krievu mazākumtautības tiesībām. Diemžēl Konsultatīvā komiteja ignorē faktu, ka vēl vairāk spēcīgāk ignorē krievu valodu, tiek atņemta spēcīgā un pašpietiekama mazākumtautības vēlme mācīties latviešu valodu un integrēties

¹ Toms Ķikuts, Reinis Pētersons un Andis Mizišs, [Vēsture 1 minūtē: Latvijas pēckara demogrāfija un rusifikācijas politika / Raksts \(ism.lv\), 28.10.2018.](#)

² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs zin. vad. prof. R. Balodis. Latvijas Vēstnesis. 2011., 110. lpp.

Latvijas sabiedrībā. Tādā veidā tiek nodota maldīga informācija starptautiskajai sabiedrībai, ka krievu mazākumtautības tiesības Latvijā netiek nodrošinātas un tiek pārkāptas, kas neatbilst realitātei.

11. Latvija pauž nožēlu, ka Konsultatīvā komiteja neizprot vai nevēlas izprast Latvijas vēsturisko situāciju. Ieteikumi ir vērsti uz latviešu valodas lietojuma samazināšanu, kas ilgtermiņā var novest pie tās iznīcināšanas.

Valsts valodas referendums

12. 2012. gadā notika valsts valodas referendums jeb tautas nobalsošana, kurā tika rosināts par otro valsts valodu noteikt krievu valodu. **Pret** krievu valodu kā otro valsts valodu nobalsoja 74,8% vēlētāju.³ Referenduma iznākums apliecina, ka gan pirms, gan arī pēc tā atbildīgajām valsts iestādēm jādara vairāk, nevis mazāk, lai tautas griba – latviešu valodas lietošana – īstenotos arī realitātē.

Izglītības reforma

13. Latvija nepiekrīt Konsultatīvās komitejas ieteikumiem pārskatīt lēmumu par pāreju uz izglītību latviešu valodā un pakāpeniski izbeigt bilingvālo mācību modeli. Kā jau norādīts iepriekš, latviešu valoda ir vienīgā oficiālā valsts valoda, kuras statuss nostiprināts gan Satversmē, gan Valsts valodas likumā. Pakāpeniska pāreja uz izglītību valsts valodā Latvijā tiek īstenota kopš 1998. gada; tas ir bijis pārdomāts process, kas balstīts uz diviem būtiskiem pamatprincipiem: sabiedrības saliedēšana un latviešu valodas lietojuma stiprināšana. Reforma jāvērtē arī kā viens no līdzekļiem okupācijas seku pārvarēšanai, kad rusifikācijas un imigrācijas politikas dēļ Latvijā pastāvēja izglītības sistēma, kas īstenoja divas atšķirīgas mācību programmas – latviešu un krievu. No 2004. gada paralēli latviešu mācību valodas programmām mazākumtautību skolās tika nodrošinātas bilingvālās mācību programmas.
14. Pirmkārt, lai nodrošinātu ikvienam iespēju integrēties sabiedrībā un efektīvi līdzdarboties kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē, mazākumtautību skolēniem ir svarīgi apgūt valsts valodu pirmsskolas un pamatizglītības posmā. Nepietiekamas valsts valodas zināšanas ierobežo integrāciju, brīvu un neatkarīgu turpmākās izglītības izvēli un kavē profesionālās karjeras veidošanu.
15. Gan tiesībsarga 2013. gada pētījums “Bilingvālā izglītība”⁴, gan Liepājas Universitātes 2021. gada pētījums “Pirmsskolēnu latviešu valodas apguves rezultāti Latvijā: Kurzemē, Rīgā un Latgalē. Latviešu valodas apguve”⁵ pierāda, ka bilingvālā izglītība nav sniegusi tik labas izglītojamo latviešu valodas prasmes, cik būtu nepieciešams.
16. Otrkārt, Latvijas izglītības reforma ir vērsta uz valsts valodas lietojuma veicināšanu, kas arī ir instruments saliedētas un demokrātiskas sabiedrības veidošanai. Valstij ir jādara viss iespējamais, lai izglītības sistēma nodrošinātu latviešu valodas apguvi tādā līmenī, lai pamatizglītību vai vidējo izglītību ieguvuši jaunieši varētu iegūt valsts finansētu profesionālo izglītību vai augstāko izglītību, kas tiek īstenotas tikai valsts valodā.

³ [Referenduma galīgie rezultāti: pret krievu valodu kā otru valsts valodu nobalsojuši 74,8% vēlētāju / Diena, 19.02.2012.](#)

⁴ Tiesībsargs, [Bilingvāla izglītība 2014.pdf \(tiesibsargs.lv\), 2014.](#)

⁵ Dace Markus, Dina Bethere, Marta Jakušina un Valērija Krasovska, [\(PDF\) Pirmsskolēnu latviešu valodas apguves rezultāti Latvijā: Kurzemē, Rīgā un Latgalē \(researchgate.net\), 2021.](#)

17. Divdesmit gadu ilgajā izglītības reformā Latvija ir stiprinājusi ikvienam izglītojamajam pieejamu vienotu izglītības sistēmu un valsts valodas lietojumu valsts, pašvaldību un arī privātajās izglītības iestādēs. Lielākā daļa normatīvo aktu un normatīvo aktu grozījumu tika pieņemti 2018. gadā (t.sk., grozījumi Izglītības likumā, Vispārējās izglītības likumā, Augstskolu likumā un Ministru kabineta noteikumos par pirmsskolas izglītības iestāžu darbību). Attiecīgās izmaiņas izglītības sistēmā stājās spēkā pēctecīgi vairāku gadu garumā. Izglītības iestādēm bija laiks pielāgoties un nodrošināt, ka mazākumtautību izglītības iestādēs latviešu valodas izmantošanas īpatsvars tiek palielināts pakāpeniski gan katras izglītības pakāpes ietvaros, gan ar katru nākamo izglītības pakāpi, kas savukārt veicina, ka bērns veiksmīgi pāriet un iekļaujas vispirms pamatizglītības pakāpē un pēc tam arī nākamajās izglītības pakāpēs.
18. Latvija ir nodrošinājusi atbalsta pasākumus gan pedagogiem, gan skolēniem – rīkoti daudzveidīgi latviešu valodas profesionālās pilnveides un mācību metodikas kursi un meistarklases pedagogu labās pieredzes popularizēšanai, un piedāvātas individuālas konsultācijas. Mazākumtautību skolēniem izveidoti daudzveidīgi mācību materiāli dažādiem vecumiem, kas bez maksas pieejami gan drukātā, gan elektroniskā veidā.
19. Īpašs atbalsts paredzēts 1.-3. klašu skolēniem, nodrošinot psihologu atbalstu, lai mazinātu emocionālo spiedi. Valsts izglītības satura centrs veic e-kursu pilnveidi www.skolo.lv platformā. Ir nodrošināti jauni mācību materiāli priekšmetos, kuros skolas izmantoja mācību materiālus mazākumtautību valodās. Dažāda vecuma skolēniem tiek piedāvāti mācību līdzekļi (t. sk. elektroniski) latviešu valodas prasmju pilnveidei, tai skaitā pašmācībā.
20. Vienlaikus Latvija pilda starptautiskās saistības attiecībā uz mazākumtautību tiesību aizsardzību. Visos izglītības reformas posmos ir tikušas nodrošinātas mazākumtautību tiesības mācīties savu valodu, proti, tiek nodrošināts, ka mazākumtautību skolēni var apgūt mazākumtautību valodu un kultūrvēsturi interešu izglītības programmas ietvaros. Minētās programmas apguvei finansējumu nodrošina valsts un pašvaldība.
21. Mazākumtautībām ir tiesības brīvi un bez iejaukšanās lietot dzimto valodu vai citas valodas neoficiālajā saziņā un nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā.
22. Konvencija sniedz valstīm rīcības brīvību tajā noteikto principu iedzīvināšanā, ļaujot ņemt vērā katras valsts konstitucionālās sistēmas, vēsturiskās un ģeopolitiskās situācijas īpatnības un konstitucionāli noteiktos demokrātiski tiesiskas valsts pamatprincipus. Tādējādi Latvija uzskata, ka valsts valodas lietojuma sekmēšana izglītībā, proti, pāreja uz mācībām valsts valodā visās izglītības pakāpēs, tiek īstenota, ievērojot pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības lietot viņu dzimto valodu.
23. Konsultatīvā komiteja plaši atsauca uz Venēcijas komisijas secinājumiem par 2018. izglītības reformu. Paturot prātā, ka Venēcijas komisijas viedoklim ir rekomendējošs raksturs, Latvijas ieskatā, Konsultatīvajai komitejai būtu jāņem vērā un jāatsauca uz 2023. gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – Tiesa) spriedumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju*⁶ un *Džibuti un citi pret*

⁶ *Valiullina un citi pret Latviju*, 14.09.2023. spriedums, pieteikumi Nr .56928/19 un 2 citi (nav stājies spēkā).

*Latviju*⁷, kuros Tiesa nekonstatēja tiesību uz izglītību un diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu saistībā ar 2018. gada izglītības reformu valsts, pašvaldību un privātajās izglītības iestādēs skolās. Abos spriedumos Tiesa uzsvēra, ka valstij nav pienākuma nodrošināt izglītojamajiem iespējas iegūt izglītību valodā, kas nav valsts valoda. Tiesa atzina, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu rezultātā – okupācijas un okupācijas laikā izveidotās segregētās izglītības sistēmas un īstenotās rusifikācijas politikas – radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un identitāti. Tiesa arī uzsvēra, ka Eiropā nav vienprātības attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību dzimtajā valodā, kas nav valsts valoda, un dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība šajā jomā. Visbeidzot Tiesa atzina, ka arī no Konvencijas neizriet valstu pienākums nodrošināt izglītību valodā, kas nav valsts valoda, vai nodrošināt izglītību valodā, kas nav valsts valoda, kādā noteiktā proporcijā kā līdzekli valodas, etniskās un kultūras savdabības saglabāšanai un attīstīšanai, neņemot vērā valsts konstitucionālo tiesību sistēmu.

Diskriminācijas aizliegums

24. Latvijā spēkā esošais normatīvais regulējums paredz visa veida diskriminācijas izskaušanu. Satversmes 91. pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Diskriminācijas aizliegums ietverts arī dažādos nozaru likumos, piemēra, Darba likumā un Pacientu tiesību likumā.
25. Latvijā tiek īstenoti arī praktiski pasākumi visu veidu diskriminācijas novēršanai, piemēram, vadlīnijas, apmācības un informatīvie pasākumi. Izglītības iestāžu izglītības programmas ir veidotas saskaņā ar starptautiskajiem standartiem, un tiek īstenots dažādības princips izglītībā. Jautājumi, kas ir saistīti ar cilvēktiesību ievērošanu – iecietību, diskriminācijas aizliegumu, etnisko kultūru daudzveidību, dzimumu līdztiesību – ir integrēti vairāku pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartu un mācību priekšmetu programmu paraugu saturā.

Konvencijas tvērums attiecībā uz Latviju

26. 2005. gada 6. jūnijā, iesniedzot Konvencijas ratifikācijas instrumentu, Latvija atbilstoši likuma “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” 2. pantā noteiktajam iesniedza arī deklarāciju (turpmāk – “Deklarācija”), kurā cita starpā ir noteikts: “termins “nacionālās minoritātes”, kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, **paudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši** Latvijā un uzskata sevi par **piederīgiem** Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet kas sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien

⁷ *Džibuti un citi pret Latviju*, 16.11.2023. spriedums, pieteikumi Nr. 225/20 un 2 citi (nav stājies spēkā).

likums nenosaka izņēmumus”⁸. Deklarācija apraksta to starptautisko saistību apjomu, ko Latvija ir uzņēmusies saistībā ar Konvenciju.

27. Konvencijas tvērums Latvijā nav attiecināms uz Latvijas iedzīvotāju grupu, kas padomju imigrācijas politikas rezultātā ir ieceļojusi un apmetusies uz dzīvi Latvijā pēc Otrā pasaules kara. Tāpat Konvencijas tvērums nav attiecināms uz Latvijas iedzīvotājiem, kuriem ir nepilsoņa statuss. Nepilsoņa statuss ir no pilsonības institūta izrietošs statuss, un tas nav saistīts ar vai pakārtots personas etniskajai izcelsmei. Deklarācijas spēkā esība nekad nav tikusi apstrīdēta; vēl jo vairāk, uz to kā spēkā esošu ir atsaukusies Tiesa⁹.
28. Neraugoties uz minēto, vairākās Viedokļa vietās Konvencijas prasības tiek attiecinātas uz Latvijas nepilsoņiem (skatīt, piemēram, Viedokļa 8., 19., 42., 185., 186. un jo īpaši 22. punktu). Latvija aicina Konsultatīvo komiteju, izvērtējot Konvencijas ieviešanu Latvijā, pievērsties Latvijas mazākumtautību tiesībām, nevis visu personu tiesībām, kas runā ne-latviešu valodā, nepieder Latvijas mazākumtautībām un nejūtas piederīgas Latvijas valstij un sabiedrībai, kā arī īpaši neizcelt vienu konkrētu mazākumtautību.
29. Latvija aicina ņemt vērā Tiesas 2021. gada 26. maija spriedumā *Savickis un citi pret Latviju* pausto, ka nepilsoņa statuss Latvijā izveidots kā pagaidu mehānisms neatkarības atjaunošanas ietvaros, lai ļautu personām iegūt Latvijas vai citas valsts pilsonību. Tādējādi nozīme ir jāpiešķir apstāklim, ka nepilsoņa statuss ir atkarīgs no pašiem nepilsoņiem, jo normatīvais regulējums viņiem ļauj naturalizēties [kamēr personas, kas gadiem dzīvo Latvijā, izvēlas to nedarīt].¹⁰ Ievērojot minēto, Latvija uzskata par nepieņemamu Konsultatīvās komitejas aicinājumu par Konvencijā paredzēto tiesību attiecināšanu uz nepilsoņiem.
30. Konvencija nosaka vienlīdzīgu tiesību aizsardzības principu, kas Viedoklī tiek ignorēts, jo no visa Latvijas vēsturiskā mazākumtautību kopuma tiek izceltas tikai vienas Latvijā dzīvojošās mazākumtautības – krievu – īpašās tiesības. Latvija aicina Konsultatīvo komiteju izskaidrot pretēji Konvencijas principiem balstīto pieeju vai arī norādīt, kāds starptautisks dokuments piešķir īpašu statusu tieši krievu mazākumtautībai Latvijā.
31. Viedoklī minētas vairākas Latvijā dzīvojošās mazākumtautības, piemēram, krievi, baltkrievi, ukraiņi, poļi, lietuvieši (25. punkts), kā arī “personas, kuras sevi identificē kā baltkrievus, ukraiņus, armēņus, azerbaidžāņus, moldāvus vai piederīgus citām bijušo Padomju Savienības republiku titulnācijām, kā arī personas, kas pieder pie Krievijas Federācijas vai citu bijušo Padomju Savienības republiku etniskajām minoritātēm un pamatiedzīvotājiem” (28. punkts). Latvija aicina Konsultatīvo komiteju Viedoklī izskaidrot, vai un kāpēc visu minēto tautību pārstāvji būtu uzskatāmi par tādiem, kuri atbilst Deklarācijā ietvertajai mazākumtautību definīcijai.
32. Deklarācijā minēts, ka Konvencijas aizsardzība mazākumtautībām ir nepieciešama, ja tās “vēlas saglabāt un attīstīt savu [...] valodu”. Viedokļa kopsavilkumā minētais, ka “Noteikumu par krievu valodas lietošanu vilcināšana ierobežo arī citu minoritāšu pārstāvju, kuru pirmā valoda ir krievu

⁸ [Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību \(likumi.lv\)](#)

⁹ *Valiullina un citi pret Latviju*, 14.09.2023. sprieduma 85. un 86. punkts, pieteikumi Nr. 56928/19 un 2 citi (nav stājies spēkā).

¹⁰ *Savickis un citi pret Latviju*, 09.06.2022. spriedums, pieteikumi Nr. 56928/19 un 2 citi.

valoda, tiesību pieejamību”, faktiski aizskar pārējās mazākumtautības. Okupācijas laikā citām mazākumtautībām nav bijušas tiesības uzturēt un kopt savu valodu un kultūru, jo tika īstenota rusifikācijas politika. Pašlaik šis vēsturiskais pārkāpums tiek labots, nodrošinot iespējas atjaunot identitātei būtiskos elementus. Tādēļ ir grūti saprast, kā Konvencijas garantijas varētu tikt attiecinātas, piemēram, uz etniskiem poļiem vai lietuviešiem, kuri par savu pirmo valodu uzskata krievu valodu. Proti, ir apšaubāmi, vai, piemēram, personai, kura sevi identificē kā poli, no Konvencijas izriet tiesības, piemēram, prasīt izglītības apguvi krievu valodā.

Krievijas izvērstais karš Ukrainā

33. Viedoklī konsekventi tiek ignorēts, ka Krievijas Federācija īsteno pilna mēroga iebrukumu un karu Ukrainā. Viedoklī lietotais formulējums “Krievijas Federācijas agresija pret Ukrainu” mazina patieso notikumu apmēru un šādas atsauces lietošana neprecīzi ataino kontekstu, kurā tiek īstenotas Viedoklī vērtētās politikas Latvijā.

Komentāri par ieteikumiem tūlītējai rīcībai

1. ieteikums

34. Latvija precizē, ka, lai gan latviešu valoda ir viens no būtiskākajiem sabiedrības integrācijas aspektiem, pieeja integrācijai nebalstās tikai un vienīgi uz latviešu valodas lietošanu. Plašāku informāciju skatīt Vispārīgo komentāru sadaļā par valsts valodas lomu sabiedrības integrācijā.

2. ieteikums

35. Latvija lūdz papildināt 2. ieteikumu, norādot, ka 2022. gada decembrī Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM) īstenoja monitoringu, veicot izpēti, kā romu bērniem tiek sniegts atbalsts pirmsskolas izglītības iestādēs. Secināts, ka romu bērni apmeklē pirmsskolas izglītības iestādes, sākot no 1,5 gadu vecuma, vienlaikus tiek nodrošināta romu bērnu obligātā sagatavošana pamatzglītības ieguvei, sākot no 7 gadu vecuma. 2024. gadā IZM plāno veikt pētījumu “Romu skolēnu iespējas iegūt kvalitatīvu pirmsskolas, pamatzglītību, vispārējo vidējo, profesionālo un augstāko izglītību”.

3. ieteikums

36. Latvija nepiekrīt 3. ieteikumam, jo pāreja uz vienotu izglītības sistēmu latviešu valodā ir nepieciešams solis izglītības kvalitātes nodrošināšanai, padomju okupācijas seku pārvarēšanai un sabiedrības integrācijai. Plašāku informāciju skatīt Vispārīgo komentāru sadaļā par izglītības reformu. Vienlaikus Latvija sniedz papildu informāciju:

- 36.1. Veikti grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumos Nr. 477 “Speciālās izglītības iestāžu un vispārējās izglītības iestāžu speciālās izglītības klašu (grupu) finansēšanas kārtība”, lai izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām nodrošinātu sekmīgu pāreju uz mācībām valsts valodā. Grozījumi paredz papildu finansējumu pedagogu palīgiem, logopēdiem, pagarinātās dienas grupas skolotājiem, kuri sniedz atbalstu izglītojamajiem mācību gadā, kurā tie pāriet uz izglītību valsts valodā, kas iepriekšējā mācību gadā apguvuši mazākumtautību speciālās pirmsskolas un pamatzglītības programmas.

- 36.2. Veikti grozījumi Ministru kabineta 2022. gada 21. jūnija noteikumos Nr. 376 “Kārtība, kādā aprēķina un sadala valsts budžeta mērķdotāciju pedagogu darba samaksai pašvaldību vispārējās izglītības iestādēs un valsts augstskolu vispārējās vidējās izglītības iestādēs”, nosakot finansējumu papildu pedagogu palīgu, logopēdu, kā arī pagarinātās dienas grupas skolotāju piesaistei, lai sniegtu izglītojamajiem nepieciešamo atbalstu mācību stundās/rotaļnodarbībās un individuālajās un pagarinātās dienas grupas nodarbībās, nodrošinot Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā noteikto, ka pirmsskolas izglītībā un pamatizglītībā izglītojamajiem ir tiesības saņemt individualizētu un personalizētu atbalstu valsts valodas prasmes apguvei. 2023. gada pirmajam semestrim no valsts budžeta papildus piešķirti 1,7 miljoni eiro darba samaksai, lai skolās un pirmsskolās varētu nodrošināt papildu pedagogu palīgus, logopēdus un skolotājus pagarinātajās dienas grupās.
- 36.3. Veikti grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 28. augusta noteikumos Nr. 382 “Interesu izglītības programmu finansēšanas kārtība”, nosakot papildu finansējumu un iespējas nodrošināt mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības uzsākšanu mācību gadā, kurā izglītojamie pāriet uz izglītības satura īstenošanu valsts valodā, tādējādi nesamazinot finansējumu izglītojamajiem, kuri apgūst citas interešu izglītības programmas.

4. ieteikums

37. Latvija nepiekrīt 4. ieteikumam, jo mazākumtautību pārstāvjiem ir tiesības dibināt un vadīt savas privātās izglītības iestādes, taču tām ir jāiekļaujas Latvijas izglītības sistēmā. Papildus Latvija atsauca uz Tiesas secinājumiem lietā *Džibuti un citi pret Latviju*, kurā Tiesa vienbalsīgi atzina, ka nav noticis tiesību uz izglītību un diskriminācijas aizlieguma pārkāpums saistībā ar izglītības reformu privātajās izglītības iestādēs.¹¹

5. ieteikums

38. Latvija nepiekrīt 5. ieteikumam, jo izglītības reforma ir vērsta uz valsts valodas lietojuma veicināšanu, kas ir instruments saliedētas un demokrātiskas sabiedrības veidošanai. Jāuzsver Latvijā īstenotās izglītības reformas plašāko kontekstu – efektīvas politiskās demokrātijas veidošanu un valodas lomu demokrātijas funkcionēšanā, kā arī valsts pienākumu nodrošināt tādu izglītības sistēmu, kas ļautu ikvienai personai veiksmīgi iesaistīties demokrātijas procesos un īstenot savas tiesības.
39. Mazākumtautībām ir tiesības lietot viņu dzimto valodu vai citas valodas neoficiālajā saziņā, kā arī nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā. Tādējādi Latvijas ieskatā valsts valodas lietojuma sekmēšana izglītībā, proti, pāreja uz mācībām valsts valodā visās izglītības pakāpēs, tiek īstenota, ievērojot pie mazākumtautībām piederošo personu tiesības lietot viņu dzimto valodu.
40. Lai sekmētu pāreju uz mācībām latviešu valodā un vienotas skolu sistēmas ieviešanu, IZM nodrošina vispusīgu atbalstu izglītības iestādēm, kas no 2023. gada 1. septembra sāka mācīt valsts valodā 1., 4. un 7. klasēs, kā arī nodrošina atbalstu, turpinot pāreju uz mācībām valsts valodā visās pamatizglītības klasēs.
41. Viena no atbalsta formām, kuras mērķis ir stiprināt sadarbību ar pašvaldībām, izzināt pašvaldību un pedagogu vajadzības un plānot atbalsta pasākumus, ir

¹¹ *Džibuti un citi pret Latviju*, 16.11.2023. spriedum., pieteikumi Nr. 225/20 un 2 citi (nav stājies spēkā).

profesionālās sarunas ar pedagogiem novados un valstspilsētās. IZM darbojas Konsultatīvā padome mazākumtautību izglītības jautājumos, kura ir aktīvi iesaistījusies izglītības procesu attīstībā. Aktīvu darbu un atbalsta pasākumus īsteno Konsultatīvās padomes mentoru grupa, organizējot pedagogiem un izglītības iestādēm pieredzes apmaiņas seminārus. Vienlaikus tiek nodrošināts valsts finansējums, kas ļauj pašvaldību un privātajās izglītības iestādēs apgūt mazākumtautību valodu un kultūru pamatizglītības posmā interešu izglītības un fakultatīvajās nodarbībās, kā arī specializētajā kursā vidējās izglītības posmā.

Komentāri par konstatējumiem

4. punkts

42. Viedoklis nepilnīgi ataino rusifikācijas sekas. Pēc Otrā pasaules kara ne tikai latvieši, bet arī Latvijā dzīvojošās mazākumtautības tika pakļautas rusifikācijai, kā rezultātā nereti *de facto* saziņas valoda to starpā kļuva krievu valoda. Maldinoši tiek aprakstīta “plaša mēroga migrācija uz Latviju no Krievijas un citām padomju republikām”, neminot kontekstu, kurā šāda migrācija tika mākslīgi izraisīta (skatīt, piemēram, Saeimas 1996. gada 22. augustā pieņemto Deklarāciju par Latvijas okupāciju: “PSRS valdība mērķtiecīgi ieludināja Latvijā simtiem tūkstošu migrantu un ar to palīdzību centās iznīcināt Latvijas tautas identitāti. Šīs politikas rezultātā latviešu kā pamatnācijas īpatsvars samazinājās no 77 procentiem līdz 52 procentiem”¹²).
43. Viedokļa 4. punktā ietvertā norāde, ka iepriekš minētās “migrācijas” un Latvijas iedzīvotāju deportāciju “rezultātā no 1944. līdz 1991. gadam krievu minoritātes skaitliskais lielums Latvijā ievērojami pieauga”, neņem vērā Deklarācijā ietverto mazākumtautības definīciju, jo nenoskaidro vēsturiski klātesošo krievu mazākumtautību no padomju okupācijas laikā ieceļojušajiem migrantiem.

5. punkts

44. Viedokļa 5. punkts jāpapildina ar būtisku faktu, ka arī Krievijas Federācijas īstenotais hibrīdkarš un dezinformācijas kampaņas ir vērstas uz Latvijā dzīvojošo mazākumtautību uzskatu ietekmēšanu un ka šādas darbības rada apdraudējumu gan valsts drošībai, gan saliedētas sabiedrības veidošanai.
45. Jāprecizē Viedokļa 5. punkta redakcija (atsauce uz Konvencijas 21. pantu), lai nepārprotami būtu skaidrs, ka “darbības, kas ir pretrunā starptautisko tiesību pamatprincipiem, jo īpaši valstu suverēnās vienlīdzības, teritoriālās integritātes un politiskās neatkarības pamatprincipiem” ir attiecināmas uz Krievijas Federācijas, nevis Latvijas rīcību.

6. punkts

46. Latvija nepiekrīt Konsultatīvās komitejas norādītajam, ka dominējošais uzsvars uz latviešu valodas lietošanu, vienlaikus samazinot pie mazākumtautībām piederošo personu iespējas izmantot mazākumtautību tiesības, draud pasliktināt starptautiskās attiecības. Šāds Konsultatīvās komitejas secinājums, kā arī citi Viedokļa apsvērumi sniedz plašākai sabiedrībai nepareizus vēstījumus par krievu tiesību nodrošināšanu Latvijā.

7. punkts

47. Latvija nepiekrīt Viedokļa 7. punktā paustajam un vēlas uzsvērt, ka 2021. gadā ir izveidota Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības

¹² [Deklarācija par Latvijas okupāciju \(likumi.lv\)](#)

pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padome, kuras mērķis ir veicināt saskaņotu pamatnostādņu rīcības virzienu (nacionālā identitāte un piederība, demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums, integrācija) īstenošanu.

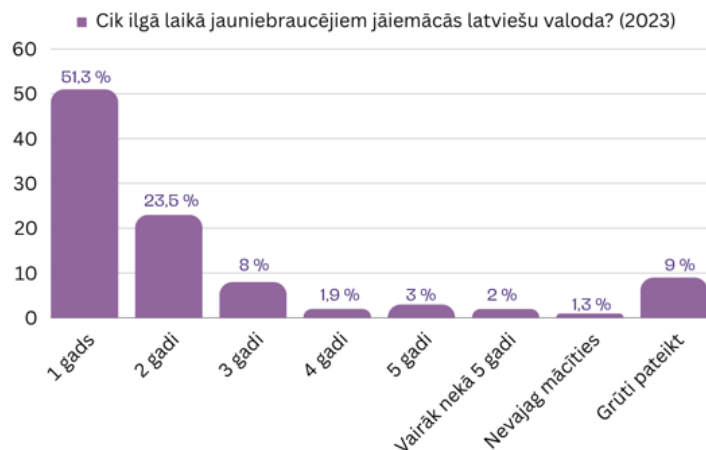
48. Kultūras ministrijā darbojas divas konsultatīvās padomes:

- Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvā padome, kuras mērķis ir mazākumtautību nevalstisko organizāciju līdzdalības veicināšana pilsoniskajā sabiedrībā, mazākumtautību kultūras savpatnības saglabāšana un attīstība atbilstoši Konvencijai;
- Konsultatīvā padome romu līdzdalības veicināšanai, kuras mērķis ir romu līdzdalības pasākumu īstenošanas uzraudzība un attīstība atbilstoši Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnēm 2021.-2027. gadam un Eiropas Savienības (turpmāk – ES) 2021. gada 12. marta Eiropas Padomes ieteikuma par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību rekomendācijām.

49. Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam sagatavošanā tika izstrādāts diskusiju dokuments konsultācijām ar iedzīvotājiem un organizēti divi diskusiju cikli Latvijas reģionos. Diskusijas notika 2019. gada oktobrī (18 pilsētās un apdzīvotās vietās, 350 dalībnieki) un 2020. gada februārī (piecos plānošanas reģionos, ap 150 dalībnieku), kopā iesaistot vismaz 500 dalībnieku, tostarp arī mazākumtautību pārstāvjus.

8. punkts

50. Pedagogu valsts valodas prasme ir būtisks kvalitatīvas izglītības sniegšanas priekšnoteikums. 2023. gada rudenī veiktā aptauja liecina, ka valsts valodas prasme ir pašsaprotama ikvienam Latvijas iedzīvotājam, nemaz nerunājot par skolotāja profesiju (Latviešu valodas aģentūras pētījums (turpmāk – LVA)).

9. punkts

51. Latvija lūdz dzēst secinājumu. Izglītības reforma nevis apdraud tiesības uz vienlīdzīgu piekļuvi izglītībai, bet tieši otrādi – sekmē to. Plašāku informāciju skatīt Vispārīgo komentāru sadaļā par izglītības reformu.

11. punkts

52. Latvija lūdz dzēst secinājumu. Personvārdu rakstības noteikumi Latvijā atbilst starptautiskajām saistībām, kā secinājusi Tiesa lietā *Mentzen pret Latviju*¹³.

12. punkts

¹³ *Mentzen alias Mencena pret Latviju*, 07.12.2004. lēmums, pieteikums Nr. 71074/01.

53. SIF īstenojis projektus "Dažādības veicināšana"¹⁴, kur īstenotas aktivitātes, kas vērstas uz tolerances veicināšanu un diskriminācijas mazināšanu, kā arī CALDER¹⁵, kas bija vērsti uz tiesībaizsargājošo iestāžu darbinieku izglītošanu.

13. punkts

54. Latvija vērs uzmanību, ka valodu kvotas medijos nepastāv, un lūdz svītrot teikumu "Joprojām ir spēkā prasības par valodu kvotām apraides medijos." Lūdzam nošķirt Latvijas jurisdikcijā esošos elektroniskos plašsaziņas līdzekļus, kas raida radio un televīzijas programmas, no televīzijas programmām, kas atrodas citu valstu jurisdikcijā un tiek retranslētas Latvijā.
55. Jāpapildina Viedokļa 13. punkts, norādot, ka Latvijas iedzīvotājiem, kuri runā un/vai saprot krievu valodu, šobrīd ir pieejami daudzi mediji, kas informē par vietējiem notikumiem, izglīto un izklaidē krievu valodā. Papildus Latvija vērs uzmanību, ka sabiedrisko mediju platforma ir izveidota dažādu mazākumtautību valodās, nevis tikai krievu valodā. Vēl 13. punktā jānorāda, ka Latvijā lielākie un lasītākie interneta ziņu portāli pieejami arī krievu valodā, piemēram, <https://rus.delfi.lv/>, [RUS TVNET - Место для диалога](#).
56. Sabiedrisko mediju saturs ir ne tikai tiešsaistes platformā. Ir atsevišķa radio programma tikai mazākumtautību valodās, un lineārajā apraidē ir atsevišķi raidījumi mazākumtautībām vienā no divām sabiedrisko mediju TV programmām. Vienlaikus valsts atbalsts medijiem tiek sniegts, neskatoties uz medija pamatdarbības valodu.
- 56.1. Mediju atbalsta fondā tiek sniegts atbalsts žurnālistikas projektiem latviešu valodā, un uz to var pieteikties arī mediji, kas ikdienā saturu veido mazākumtautību valodās.
- 56.2. Atbalsts abonētās preses piegādēm tiek sniegts visiem medijiem, arī preses izdevumiem, kas iznāk mazākumtautību valodās.
- 56.3. PVN samazinātā likme tiek piemērota visiem medijiem, arī tādiem, kas saturu veido mazākumtautību valodās.
57. Viedoklī jānorāda, ka, salīdzinot ar iepriekšējo uzraudzības periodu, Latvijā ir pieejams lielāks mediju satura apjoms krievu valodā, kuru veido gan tie žurnālisti, kas šeit ieradusies, meklējot patvērumu no Krievijas Federācijas izvērstās karadarbības Ukrainā, gan rietumvalstu mediji, piemēram, "Radio Brīvā Eiropa/Radio Brīvība", kuri aktīvi sniedz pārbaudītu un uzticamu informāciju krievu valodā. Kopš kara sākuma ar iniciatīvas "Media Hub Riga" starpniecību palīdzību saņēmuši vairāk nekā 700 mediju profesionāļu un viņu ģimenes locekļu, kuri Krievijas izvērstā pilna mēroga kara Ukrainā ietekmē bija spiesti pamest Ukrainas, Baltkrievijas un Krievijas Federācijas teritorijas. Par savu darbību 2023. gada decembrī "Media Hub Riga" ieguva starptautisku atzinību kā viens no desmit cilvēktiesību aizsardzības projektiem visā pasaulē, no Nīderlandes Ārlietu ministrijas saņemot "Human Rights Tulip" balvu.

14. un 54. punkts

58. Jāpapildina Viedokļa 14. un 54. punkts, norādot, ka veselības aprūpes pakalpojums sniedz visiem Latvijas iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības, kā rezultātā Veselības ministrijas budžetā nav atsevišķi iezīmēti finanšu resursi

¹⁴ [Dažādības veicināšana | Sabiedrības integrācijas fonds \(sif.gov.lv\)](#)

¹⁵ [Neiecietības novēršanai un apkarošanai Latvijā \(CALDER\) | Sabiedrības integrācijas fonds \(sif.gov.lv\)](#)

attiecībā uz romu tautības iedzīvotājiem. Nosakot izņēmumus veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanā, netiek vērtēta personas tautība, bet gan sociāli ekonomiskais un veselības stāvoklis, kā piemēram, pacientu līdzmaksājuma nepiemērošana (trūcīgas personas, ar noteiktām infekciju slimībām slimojošas personas, cilvēki ar I un II invaliditātes grupu u.c.).

59. Sociālais darbs ir profesionāla darbība, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus neatkarīgi no etniskās piederības vai citām ārējām pazīmēm. Sociālais darbs un ģimenes asistenta pakalpojums personām/ ģimenēm palīdz risināt psihosociālas problēmas, uzlabojot personas spēja darboties dažādās dzīves jomās un pildīt atbilstošas sociālās lomas, kuras nemitīgi tiek pakļautas apkārtējās vides ietekmei un ietver sabiedrības gaidas un objektīvās prasības.

19. un 22. punkts

60. Aicinām Konsultatīvo komiteju precizēt vai svītrot šo punktu, pretējā gadījumā tas ir klajā pretrunā ar Deklarāciju vai pat apšaubā tās spēkā esamību. Ja Konsultatīvā komiteja uzskata pretējo, lūdzu ietvert paskaidrojumu par šāda Konsultatīvās komitejas viedokļa tiesiskajām sekām. Deklarācija izslēdz nepilsoņus no Konvencijas tvēruma.

23. punkts

61. Lai gan nepilsoņi ir ārpus Konvencijas tvēruma, Latvija sniedz šādu papildinformāciju.

61.1. Latvijas Pilsonības likuma 19. pantā ir noteikts, ka persona, kura iegūst Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā, apliecina latviešu valodas prasmi un Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanas. Atbilstoši Latvijas Pilsonības likuma 20. pantam persona prot latviešu valodu, ja tā pilnībā saprot sadzīves un oficiāla rakstura informāciju, brīvi var stāstīt, sarunāties un atbildēt uz jautājumiem par sadzīves rakstura tēmām, var tekoši lasīt un saprast jebkuras sadzīves rakstura instrukcijas, pamācības un citus sadzīves rakstura tematus un prot uzrakstīt rakstu darbu par komisijas uzdoto sadzīves rakstura tematu.

61.2. Latvijas Pilsonības likuma 21. panta trešajā daļā noteikts, ka no valodas prasmes pārbaudes rakstu darba atbrīvo personu, kura sasniegusi 65 gadu vecumu. Tāpat atbilstoši Ministru kabineta 2013. gada 24. septembra noteikumu Nr. 973 „Noteikumi par latviešu valodas prasmes un Latvijas Republikas Satversmes pamatnoteikumu, valsts himnas teksta, Latvijas vēstures un kultūras pamatu zināšanas pārbaudi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 973) 17. punktam, ja persona, kura kārtu valodas prasmes un zināšanu pārbaudi, sasniegusi 65 gadu vecumu, tā ir tiesīga klausīšanās un lasīšanas prasmes pārbaudi kārtot mutiski.

61.3. Personām no 65 gadu vecuma netiek pārbaudīta rakstu prasme, bet tiek pārbaudīta tikai lasīšanas prasme – lasītā teksta izpratne (persona atbild uz jautājumiem par izlasīto tekstu) – un klausīšanās/runas prasme, kur persona klausās jautājumus un sarunājas par sadzīves situācijām, lietojot B1 valodas prasmes līmenim atbilstošu vārdu krājumu. Personas no 65 gadu vecuma kārtu zināšanu pārbaudi, aizpildot testu. Tests veidots, lai nepārsniegtu

vispārīzglītojošo skolu programmas ietvarus un būtu izprotams arī gados vecākiem cilvēkiem.

- 61.4. Tāpat atbilstoši normatīvajam regulējumam personām no 65 gadu vecuma ir atvieglota procedūra valodas prasmes un zināšanu pārbaudē. Turklāt Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – PMLP) rīkotās informācijas dienas ir paredzētās dažādu vecumu personām, kuru ietvaros interesenti tiek informēti par Latvijas pilsonības iegūšanu naturalizācijas kārtībā, kā arī var pārbaudīt savu latviešu valodas prasmi un zināšanas izmēģinājuma pārbaudē.

24. punkts

62. Viedokļa 23. un 24. punktā ietvertās rekomendācijas nav pamatotas. Pirmkārt, nepilsoņi ir ārpus Konvencijas tvēruma. Otrkārt, Kultūras ministrijas īstenotie saliedētības un pilsoniskās aktivitātes pasākumi aptver gan pilsoņus, gan nepilsoņus, gan citu valstu pilsoņus, kas uzturas Latvijā. PMLP turpinās informatīvo pasākumu organizēšanu personām, kuras vēlas iegūt Latvijas pilsonību naturalizācijas kārtībā.

32. punkts

63. Latvija norāda, ka pašlaik ziņas par personas tautību Fizisko personu reģistrā tiek iekļautas, ja persona tautību ir izvēlējusies un vēlas konkrētas tautības norādīšanu reģistrā. Šāda ieraksta (ne)esamībai Fizisko personu reģistrā nevajadzētu būt ne priekšnoteikumam, ne šķērslim, lai persona apzinātos savu etnisko identitāti un to īstenotu. Personas tautība faktiski tiek fiksēta citos dokumentos, un Fizisko personu reģistrā pamatā tiek izdarīts tikai ieraksts no šiem dokumentiem. Gadījumā, ja personas tautība nav fiksēta dokumentos, tad tā to izvēlas atbilstoši Fizisko personu reģistra likumā noteiktajam, kur pamatprincips ir tautības pārmantošana no personas priekštečiem. Personai pastāv arī iespēja, sākotnēji sniedzot ziņas iekļaušanai Fizisko personu reģistrā, izvēlēties nesniegt ziņas par tautību (Fizisko personu reģistra likuma 11. panta sestās daļas 4. punkts).

64. Ņemot vērā, ka Latvijā tautības "latvietis" vai "lībietis" esamība ir kā viens no priekšnoteikumiem Latvijas pilsonības iegūšanai, ir nepieciešams saglabāt sistēmu, kur persona fiksēšanai Fizisko personu reģistrā izdara izvēli par savu piederību kādai no tautībām. Gadījumiem, kad persona vēlas mainīt savu etnisko piederību, Latvijā ir izveidota pietiekami efektīva kārtība un tā ir noteikta Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likumā.

33. punkts

65. Viedoklī norādīts, ka "Satversmes 91. pants attiecas uz diskrimināciju valsts sektorā un neuzliek pienākumus privātpersonām". Nav skaidrs, ar kādu tiesību interpretācijas metožu palīdzību Konsultatīvā komiteja ir nonākusi pie šāda secinājuma. Šķiet, ka šādas atziņas avots varētu būt Viedokļa 26. zemsvītras atsaucē citētā Valsts ziņojuma par diskriminācijas aizliegumu 6. lappuse. Tomēr minēto ziņojumu ir sagatavojusi viena persona, turklāt tas neatspoguļo absolūti vienprātīgu konstitucionālo tiesību ekspertu viedokli Latvijā.

34.-41. punkts

66. Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 4. panta pirmo daļu tiesībsargs savā darbībā ir neatkarīgs un pakļaujas vienīgi likumam. Nevienam nav tiesību ietekmēt tiesībsargu viņa funkciju un uzdevumu pildīšanā. Tiesībsargs norāda, ka

minētais princips attiecas ne tikai uz nacionālajām iestādēm Latvijā, bet arī starptautiskajām organizācijām, tostarp Konsultatīvo komiteju.

67. Papildus ir jānorāda, ka pretēji Konsultatīvās komitejas apgalvojumam, tiesībsargs ir viena no valsts institūcijām ar lielāko sabiedrības uzticības līmeni. Piemēram, vienā no pēdējiem valsts institūciju reitingiem 2021. gadā ir norādīts, ka pēdējos desmit gados visvairāk uzlabojusies Latvijas sabiedrības uzticība tiesībsargam (no 28% uz 56%), kas ir visaugstākais reitings no valsts individuāli personificētajām institūcijām.¹⁶

35. punkts

68. 2023. gadā Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk – NVA), īstenojot Skolēnu vasaras nodarbinātības pasākumu, īpašu uzmanību pievērta krievu valodas zināšanu prasības pamatotībai darba devēju pieteiktajās vakancēs, kas tika paredzētas skolēnu nodarbinātībai. Ar darba devējiem tika pārrunāta krievu valodas nepieciešamība, un, ja tā nebija pamatota, no prasībām tika izņemta. Papildus jāatzīmē, ka tiesībsargs saņem sūdzības no latviešiem, kuriem darba devēji pieprasa lietot krievu valodu.
69. 2023. gadā Nodarbinātības valsts aģentūra noslēdza īpašu vienošanos ar darba devējiem, lai vasaras darbos tiktu pieņemti arī jaunieši bez krievu valodas zināšanām.¹⁷ Šāda vienošanās nebūtu bijusi nepieciešama, ja realitātē latviešu valoda būtu dominējošā valoda Latvijā. Līdz ar to nav pamata secināt, ka krievu valodas izplatība ir ierobežota. Tomēr var pamatoti secināt, ka latvieši Latvijā var tikt diskriminēti, ja nezina krievu valodu.
70. Tiesībsarga pieredze liecina, ka naida runa pret cilvēkiem ar citu ādas krāsu un etnisko izcelsmi galvenokārt izpaužas anonīmu komentāru veidā sociālajos tīklos. Naida runas tendences ietekmē aktuāli notikumi. Migrācijas krīzes laikā uz Latvijas Republikas – Baltkrievijas Republikas robežas strauji pieauga naida runa pret migrantiem un cilvēkiem ar atšķirīgu ādas krāsu. 2022. gadā krietni lielāks naida runas uzliesmojums bija vērojams Krievijas īstenotā kara pret Ukrainu kontekstā. Internetā un sociālajos tīklos tika novērots naida runas vilnis no cilvēkiem, kuri ilgu laiku bija patērējuši Krievijas informatīvo telpu. Šie cilvēki pauda atbalstu Krievijai tās agresijā pret Ukrainu, apgalvojot, ka ir nepieciešams likvidēt fašismu Ukrainā. Bija neticība vai pat atbalsts Krievijas pastrādātajiem noziegumiem.
71. Aktualizējot naida runas tematiku, tiesībsargs piedalās dažādās konferencēs un diskusijās un sniedz informāciju Tiesībsarga biroja tīmekļvietnē. Tiesībsarga biroja juristi vairāku gadu garumā regulāri dodas uz izglītības iestādēm, lai diskutētu ar jauniešiem par iecietību, cīņu pret rasismu, antisemitismu un naida runas nepieļaujamību. Vairākas tiesībsarga organizētās tiesu izspēles tiesību zinātņu studentiem ir bijušas veltītas naida runas problemātikai.
72. Latvija lūdz papildināt Viedokļa 35. un 103. punktu, norādot, ka informācija krievu valodā par Covid-19 bija pieejama reģionālajos laikrakstos un pašvaldību izdevumos un vairākos krievu valodā rakstošajos preses izdevumos un pārraidīta radiostacijās un televīzijas kanālos.

38. punkts

¹⁶ Bens Latkovskis, [Zūd uzticība informācijai kā tādai \(nra.lv\)](https://nra.lv), 13.01.2021.

¹⁷ [Krievu valodas zināšanas skolēniem darbā nevajadzēs – NVA vienojas ar dažiem darba devējiem \(delfi.lv\)](https://delfi.lv)

73. Konsultatīvā komiteja norāda, ka zema diskriminācijas sūdzību skaits kontrastē ar 2019. gada Eiropas barometra datiem, kurā atzīts, ka 25% respondentu uzskata etnisko diskrimināciju par izplatītu. Uzskatām, ka etniskās piederības izcelšana 2019. gada pētījuma kontekstā ir neatbilstoša. Pirmkārt, pētījums pauž tikai personas subjektīvu izjūtu. Turklāt 40% uzskata vecumu (par jaunu vai par vecu) par izplatītu diskriminācijas pazīmi, 39% uzskata invaliditāti par izplatītu diskriminācijas kritēriju, bet 30% - seksuālo orientāciju.¹⁸ Tādējādi personu subjektīvās izjūtas par vecuma, invaliditātes un seksuālās orientācijas diskrimināciju ir izplatītākas.
74. Konsultatīvā komiteja atsaucas uz 2022. gada SIF pētījumu par Latvijas sabiedrības sliktajām zināšanām attiecībā uz to, kur vērsties diskriminācijas gadījumā. Uzskatām, ka tas, ka iedzīvotāji, kuri ģimenē lieto krievu valodu, nezina, kur vērsties diskriminācijas gadījumos, drīzāk liecina par šo cilvēku sliktajām valsts valodas zināšanām un nevēlēšanos integrēties, nevis par iespējamo pret šīm personām vērsto diskrimināciju. Turklāt šī nezināšana nebūtu jāsaista ar piederību kādai etniskai grupai, jo nereti arī latviešu vidū pietrūkst zināšanu par tiesiskās aizsardzības mehānismiem.

40. punkts

75. Konsultatīvā komiteja norāda, ka mazais diskriminācijas iesniegumu skaits varētu norādīt uz nepietiekamo informētību par tiesībsargu vai par mazākumtautību neuzticību šai iestādei. Konsultatīvā komiteja uzskata, ka jāpastiprina sadarbība ar mazākumtautībām, tostarp to valodās. Latvijas Republikas tiesībsargs ir neatkarīgs un strādā visu Latvijas iedzīvotāju interesēs. Saziņa ar iedzīvotājiem krieviski nozīmētu diskriminēt pārējās mazākumtautības un ignorētu principu, ka latviešu valoda ir valoda, kas apvieno visus Latvijas iedzīvotājus, un ir pamats integrācijai.
76. Tiesībsargs ir daudz darījis, lai palielinātu informētību, apmeklējot Latvijas pašvaldības un skolas (tostarp skolas ar vēsturiski mazākumtautību mācību valodām). Tīmekļa vietnē un "Facebook" lapā notiek regulāras informācijas kampaņas. Tiesībsarga birojs ir atvērts ikvienam Latvijas iedzīvotājam neatkarīgi no tautības (un arī migrantiem). Lai gan rakstveida sarakste ar prasītājiem notiek valodā, mutvārdu konsultācijās vajadzības gadījumā var izmantot citas valodas.

41. punkts

77. Viedoklī norādīts, ka tiesībsargam jāveicina mazākumtautību informētība par tiesībsarga biroju un uzticība tam. Norādām, ka tiesībsargs neveic datu apstrādi par to personu etnisko piederību, kas vērsas pie tiesībsarga. Tomēr nav pamata pieņēmumam, ka mazākumtautības nav informētas par tiesībsarga darbu un mazāk tam uzticas. Tiesībsargs regulāri dodas uz pašvaldībām, sociālās aprūpes iestādēm, skolām, internātskolām, ieslodzījuma vietām un tiekas ar dažādiem cilvēkiem, tostarp pie mazākumtautībām piederošiem.
78. Latvija nepiekrīt Konsultatīvās komitejas ieteikumam par nepieciešamību iekļaut valodu kā vienu no diskriminācijas kritērijiem. Jau šobrīd valoda ir viens no diskriminācijas kritērijiem, ko aizsargā Satversmes 91. panta otrais teikums. Turklāt valoda kā diskriminācijas kritērijs ir iekļauta astoņos likumos dažādās jomās, piemēram, Darba likumā, Likumā par bērnu tiesību aizsardzību un

¹⁸ [Discrimination in the European Union - September 2019 - - Eurobarometer survey \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurobarometer/surveys/index.cfm?id=689)

dažādos procesuālajos likumos. Vienlaikus jāuzsver, ka mazākumtautībām ir tiesības rūpēties par savu valodu, savukārt publiskajā telpā mazākumtautībām ir pienākums zināt valsts valodu.

43. punkts

79. Prasība skolotājiem pārvaldīt valsts valodu nav jauna. Turklāt personai, kas konkrētā valstī dzīvo vismaz 30 gadu, nevajadzētu būt grūtībām apgūt valsts valodu. Jau 2013. gadā uzraudzības vizīšu laikā Latvijas skolās tiesībsargs vērsa uzmanību uz to, ka vairākiem skolotājiem nav pietiekamu latviešu valodas zināšanu. Pēc monitoringa tiesībsargs secināja - salīdzinoši zemais kontroles līmenis no malas un direktoru nevēriba pret normatīvo aktu ievērošanu noved pie tā, ka skolotāji neprot valsts valodu normatīvajos aktos noteiktajā apjomā un, mācot mācību priekšmetu, ikdienā neievēro normatīvo regulējumu, tostarp attiecībā uz valodu, kurā mācību priekšmets ir jā mācāca. Monitorings atklāja, ka skolās, kur tās vadībai ir stingra pozīcija atbilstoši normatīvajiem aktiem, priekšmets tika mācīts saskaņā ar programmu. Tiesībsargs Valsts valodas centram norādīja uz septiņiem gadījumiem, kad skolotāji sarunā ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem nespēja atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem valsts valodā.

44. punkts

80. Latvija lūdz dzēst Viedokļa 44. punktu, jo tas ir ārpus Konvencijas tvēruma attiecībā uz Latviju. 44. punktā minētais regulējums attiecas uz tiem Krievijas pilsoņiem, kuri iepriekš bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, bet atteikušies no šī statusa, bet vēlas turpināt dzīvot Latvijā. Tas nekādā veidā neattiecas uz etniskajiem krieviem, kuri ir Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, un tādējādi minētais regulējums neietekmē mazākumtautību tiesību nodrošināšanu.

46. punkts

81. Valsts politikai jābūt tādai, lai latviešu valoda faktiski būtu arī visu valsts iedzīvotāju kopīga saziņas valoda visās attiecībās un visos līmeņos publiskajā telpā visā valsts teritorijā. Satversmes 112. pants garantē ikvienam tiesības uz izglītību. Līdz ar to, nenodrošinot kvalitatīvu izglītību latviešu valodā, tiek pārkāptas izglītojamo tiesības.

47. punkts

82. Atbildot uz Konsultatīvās komitejas bažām par iespējamu diskriminējošu ietekmi un atšķirīgu attieksmi pret mazākumtautību valodām, jānorāda, ka tieši Izglītības likuma grozījumi, kas aprakstīti iepriekš, ir garantija atšķirīgas attieksmes izskaušanai, nodrošinot, ka neatkarīgi no tā, vai Latvijas tradicionālās/vēsturiskās mazākumtautības valoda un kultūra ir vai nav ES oficiālā valoda, tām visām tiek garantēta iespēja kopt un apgūt savas nacionālās kultūras un valodas.

48. punkts

83. Latvija nodrošina, lai valsts valoda nebūtu šķērslis pie mazākumtautībām piederošu personu vienlīdzīgai piekļuvei tiesībām, nodrošinot sistemātiskus valsts valodas apguves pasākumus. Turklāt, kā liecina pēdējās (2023. gada rudens) LVA veiktās sabiedrības aptaujas rezultāti, 16,7 % respondentu, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, norādījuši ka nav nekādu faktoru, kas kavētu latviešu valodas lietošanu, savukārt pārējie šīs grupas respondenti norādījuši, ka latviešu valodas lietošanu kavē nevis valodas neprasme, bet gan citi faktori, piemēram, nav vēlmes, intereses, motivācijas runāt valsts valodā (13,6 %), citu

tautību pārstāvju vai imigrantu klātesamība, krievu valodas vai citu valodu vide (13,4 %), dažādi citi faktori (mazāk nekā 10 %).

84. Latvija iebilst pret Viedoklī vairākkārtīgi nevienlīdzīgi uzsvērtajām krievu mazākumtautības tiesībām, jo Latvija rūpējas par visu mazākumtautību, ne tikai krievu mazākumtautības, līdztiesību. Latvija aicina novērtēt sasniegumus visu mazākumtautību vienlīdzīgai piekļuvei tiesībām.

50. punkts

85. Latvija papildina informāciju par līdztiesības pasākumiem - piemēram, attiecībā uz pacientu tiesību nodrošināšanu Latvijas tiesību akti aizliedz atšķirīgu attieksmi atkarībā no personas rases, etniskās izcelsmes, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, veselības stāvokļa, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem. Atšķirīga attieksme ietver personas tiešu vai netiešu diskrimināciju, personas aizskaršanu vai norādījumu to diskriminēt.

66. punkts

86. Kopš 2018.gada SIF administrē valsts budžeta programmu “Mazākumtautību un sabiedrības saliedētības programma” un šī finansējums līdz šim ir bijis prognozējami pieejams katru gadu. Turklāt mazākumtautību nevaldības organizācijas var pretendēt arī uz finansējumu valsts budžeta programmā “NVO fonds”, ar mērķi stiprināt pilsoniskās sabiedrības un demokrātijas ilgtspējīgu attīstību Latvijā. Taču pēdējos gados neviena mazākumtautību nevaldības organizācija nav pieteikusies finansējumam NVO fonda programmas ietvaros.

87. Programmas „Mazākumtautību un sabiedrības saliedētības programma” mērķis ir veicināt sabiedrības saliedētību, savstarpējo sadarbību un mazināt aizspriedumus pret un starp etniskajām grupām. Programma ietver uzdevumus:

- mazākumtautību nevaldības organizāciju kapacitātes stiprināšana (projektu sagatavošana, īstenošana);
- mazākumtautību pilsoniskās līdzdalības prasmju stiprināšana;
- iedzīvotāju izpratnes veicināšana par sabiedrības daudzveidību, mazinot uz negatīviem stereotipiem balstītas attieksmes pret un starp dažādām etniskām grupām;
- pasākumi, kas veicina piederības sajūtu Latvijai.

76. punkts

88. Latvija aicina papildināt Viedokļa 76. punktu ar informāciju, ka saskaņā ar “Kantar TNS” 2022. gada maijā veikto sabiedriskās domas aptauju Latvijas iedzīvotāji atbalstīja Uzvaras pieminekļa demontāžu.¹⁹ Aicinām arī papildināt, ka saskaņā ar 2023. gada Frīdriha Eberta fonda pasūtītās aptaujas rezultātiem krievvalodīgo jauniešu vidū attieksme polarizējošos jautājumos, tostarp par padomju laiku pieminekļu nojaukšanu, ir atbalstošāka nekā krieviski runājošo vecākajām paaudzēm.²⁰

80. punkts

¹⁹ [Aptauja: puse iedzīvotāju atbalsta Uzvaras pieminekļa demontāžu | tv3.lv](https://www.sif.gov.lv/lv/media/5598/download?attachment)

²⁰ Iveta Kažoka un Laima Bērziņa, “Sabiedrības saliedētības radara ziņojums: 2023”, 93. lpp., <https://www.sif.gov.lv/lv/media/5598/download?attachment>

89. Jāprecizē jēdzienu lietošana Viedokļa 80. punktā, nejaucot kopā Krimināllikuma 78. pantu un 150. pantu. Krimināllikuma 78. pants ir par darbību, kas vērsta uz nacionālā, etniskā, rasu vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu, savukārt Krimināllikuma 150. pants ir par darbību, kas vērsta uz naida vai nesaticības izraisīšanu atkarībā no personas dzimuma, vecuma, invaliditātes vai jebkuru citu pazīmju dēļ, ja ar to radīts būtisks kaitējums.

82. punkts

90. Latvija jau ir sniegusi statistikas datus par Krimināllikuma 78. un 150. pantu, kā arī Krimināllikuma 74.1 pantu. Norādām, ka “par naida runu ir uzskatāma arī genocīda un tādu noziegumu pret cilvēci vai kara noziegumu publiska noliegšana, trivializēšana, attaisnošana vai piekrišana tiem, kuri par tādiem atzīti ar tiesas spriedumu, kā arī to personu glorificēšana, kuras šādus noziegumus ir pastrādājušas. Šāda satura naida runas gadījumā noziedzīgais nodarījums ir kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 74.1 pantu.”²¹ Neprecīzi norādot sniegto informāciju, netiek gūts patiess priekšstats par pabeigtajiem kriminālprocesiem par Konsultatīvās komitejas prasītajiem naida noziegumiem. Attiecīgi kopējais pabeigto kriminālprocesu skaits ir šāds:

	2018	2019	2020	2021	2022
74.1 pants	0	0	2	0	6
78. pants	0	6	3	2	10
150. pants	0	1	0	4	0

83. punkts

91. Lēmumi par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu ir pieņemti konstatējot, ka nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva (darbības ir, bet nav konstatējama kāda no četrām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm). Šī nianse ir ļoti būtiska, un ir nepieciešami atbilstoši labojumi Viedoklī. Kriminālprocesu nepieļaujošie apstākļi uzskaitīti Kriminālprocesa likuma 377. pantā. Noziedzīga nodarījuma sastāva neesamība norādīta šī panta otrajā punktā.

86. un 87. punkts

92. 2022. un 2023. gadā ir notikušas šādas mācības, un tajās ir piedalīties norādītais skaits prokuroru:

Apraksts/organizators	Pasākums/ mācības/ seminārs	datums	dalībnieku - prokuroru skaits	Vieta
LU, SIF, VP, LRP, TA īstenots projekts “CALDER: CapAcity	mācības “Naida noziegumi: atpazīšana, izmeklēšana, novēršana”	26.- 27.10.2022.	4	Latvija

²¹ Dr. iur. Kristīne Dupate, “Vadlīnijas naida noziegumu un naida runas identificēšanai un izmeklēšanai”, 13. lpp., [Naida noziegumi.pdf \(lu.lv\)](#)

building and awareness rising to prevent and counter intolerance in Latvia”	mācības “Naida noziegumi: atpazīšana, izmeklēšana, novēršana”	09.- 10.11.2022.	4	Latvija
	mācības “Naida noziegumi: atpazīšana, izmeklēšana, novēršana”	28.- 29.11.2022.	4	Latvija
	mācības “Naida noziegumi: atpazīšana, izmeklēšana, novēršana”	14.- 15.12.2022.	8	Latvija
	mācības, programmas izstrāde “Naida noziegumi: atpazīšana, izmeklēšana, novēršana”	07.- 08.04.2022.	4	Latvija
	noslēguma konference "Naida noziegumi: atpazīt, izmeklēt, novērst!"	13.01.2023.	7	Latvija
ES tiesībsardzības apmācības aģentūra CEPOL	mācības "Hate Crime"	21.- 24.02.2023.	2	Grieķija
ES tiesībsardzības apmācības aģentūra CEPOL	Hate Crime; Encouraging reporting, improving recording and understanding bias indicators	05.07.2023.	1	tiešsaiste
ES tiesībsardzības apmācības aģentūra CEPOL	Policing Hate Crime against LGBTI people	07.11.2023.	1	tiešsaiste
European Judicial Training Network (EJTN)	mācības "Antisemitism and Hate Crimes"	21.- 22.04.2022.	1	Polija
LRP un Valsts policijas koledžas Izmeklētājumācību centrs	domnīca par naida runu un naida noziegumu izmeklēšanu	11.11.2022.	4	Latvija
Bulgārijas Republikas prokuratūra	konference “Stop Naida Runa”	5.-6.12.2022.	1	Bulgārija

41

93. Prokuratūra plāno turpināt prokuroru izglītošanu, lai efektīvāk nodrošinātu noziegumu izmeklēšanu, personas saukšanu pie kriminālatbildības un vainīgā sodīšanu lietās par naida noziegumiem. Latvijā 2023. gada 13. aprīlī tika apstiprināts Plāns rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam, kurā ietvertie pasākumi ir īstenoti arī 2022. gadā, bet pašlaik izstrādes noslēguma posmā ir Plāns rasisma un antisemitisma mazināšanai 2024.-2027. gadam.

88. punkts

94. Viedokļa 88. punktā jāprecizē, ka Latvijā nav valsts mediju, bet gan sabiedriskie mediji.

89. punkts

95. Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (turpmāk - NEPLP) liegusi pieeju ar "Yandex" saistītajām vietnēm Latvijā, t.sk. "Yandex Music", kurā bez maksas pieejami arī Krievijā radīti ES sankcijām pakļautu personu raidieraksti

un līdzīgs saturs. Līdz ar to arī Latvijas Radio raidierakstus vairs nav iespējams klausīties platformā “Yandex Music”, bet tie ir pieejami citās vietnēs.

94. punkts

96. Analizējot izmaiņas Latvijas mediju vidē pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā, jāņem vērā objektīvi pamatoti iemesli attiecībā uz to, kādas programmas un resursi tiek ierobežoti un kāpēc. Visi programmu un resursu ierobežojumi ir veikti tiesiski un saskaņā ar likumu. Tādējādi kopš 2022. gada 24. februāra kopumā ierobežotas 130 televīzijas programmas.

96.1. Satura pārkāpumu dēļ tika ierobežotas 7 televīzijas programmas, piemēram, saturs, kas kūda uz karu vai militāra konflikta ierosināšanu, saturs, kas apdraud valsts drošību vai būtiski apdraud sabiedrisko kārtību vai drošību, saturs, kas kūda uz vardarbību vai naida kurināšanu (programmas “Rossiya RTR”, “Rossiya 24”, “TV Center International (TVCI)”, “RBK-TV”, “RTVi”, “Mīr 24”, “BelRos”). Attiecībā uz ES jurisdikcijā esošajām programmām Eiropas Komisija ir atzinusi, ka NEPLP lēmumi ir saderīgi ar ES tiesību aktiem.

96.2. 18 televīzijas programmas tika ierobežotas ES noteikto sankciju dēļ.

96.3. No Latvijā retranslējamo audio un audiovizuālo programmu saraksta tika izslēgtas 100 televīzijas programmas, kas atradās kādas trešās valsts (Krievijas) jurisdikcijā, kas apdraud citas valsts (Ukrainas) drošību un teritoriālo integritāti.

97. Lēmumi ierobežot tiešsaistes saturu ir pieņemti šādu iemeslu dēļ:

- a. Nelegāli retranslētas televīzijas programmas tiešsaistē – tikai audiovizuālā satura ierobežojums. Vietnes nelegāli izplata saturu bez retranslācijas atļaujas. 2022. gadā NEPLP ir ierobežojusi piekļuvi 321 interneta vietnei, kas veikusi televīzijas programmu izplatīšanu Latvijas teritorijā bez retranslācijas atļaujas.
- b. ES sankcionēts saturs.
- c. Tīmekļa vietnes, kas apdraud nacionālo drošību. NEPLP šajā gadījumā nav tiesību ierobežot tīmekļa vietni bez citas kompetentas iestādes lēmuma. Nepieciešams divu institūciju novērtējums. Kopumā kopš 2022. gada NEPLP ir ierobežojusi 213 šādas tīmekļa vietnes.

95. punkts

98. Latvija nepiekrīt Viedoklī norādītajam, ka “ir maz zināms par faktiskajiem mediju patēriņa modeļiem pēc Krievijas Federācijas izcelsmes televīzijas kanālu darbības apturēšanas”. Pēc NEPLP pasūtījuma pētījumu kompānijas “Latvijas Fakti” 2022. gada rudenī veiktajā pētījumā par Latvijas iedzīvotāju mediju satura lietošanas paradumiem (skatīt “Latvijas Fakti. Pētījums par Latvijas iedzīvotāju mediju satura lietošanas paradumiem. 2022.” <https://www.neplp.lv/lv/media/5313/download?pielikums>) pēc Krievijas mediju ierobežošanas mazākumtautību auditoriju iedzīvotāju grupā 31% aptaujāto atzīst, ka televīzijas patēriņš ir palicis nemainīgs, 39%, ka tas ir samazinājies, un tikai 1%, ka palielinājies. Kopumā secināts, ka lielākajai daļai (57%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju televīzijas skatīšanās patēriņš pēc Krievijas mediju bloķēšanas palicis nemainīgs.

99. Vienlaikus pētījuma rezultāti liecina - katrs ceturtais Latvijas iedzīvotājs atzina, ka trūkst Krievijas valsts atbalstīto televīzijas programmu (gan TV, gan interneta vietņu), kas Latvijā ir ierobežotas. Krievu valodā runājošajā auditorijā šādu viedokli pauda katrs otrais (51%). Taču mērķa grupā no 16 līdz 30 gadiem

tikai 12% aptaujāto trūkst Krievijas valsts atbalstītu mediju. 8% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju ir meklējuši veidus, kā turpināt izmantot ierobežotās Krievijas televīzijas programmas. Mazākumtautību grupā iespējas turpināt ierobežoto Krievijas televīzijas programmu lietošanu meklēja 14% aptaujāto.

100. Populārākie veidi, kā skatīties ierobežotās Krievijas televīzijas programmas, ir VPN, IPTV, satelīta pakalpojumi vai ierobežota satura meklēšana pakalpojumā "YouTube". Latvijā jau diezgan plaši ir pieejami tā sauktie Krievijas alternatīvie mediji (Rietumu, Ukrainas un Krievijas neatkarīgie mediji krievu valodā), kurus, pēc minētā pētījuma datiem, izmanto ievērojama Latvijas sabiedrības daļa: krievu – Rietumu valstu mediju, piemēram, "Deutsche Welle", "Current Time", "BBC" u.c., veidoto saturu lieto katrs trešais (32%) Latvijas iedzīvotājs, regulāri tos lieto 9% aptaujāto. Mazākumtautību iedzīvotāju grupā šos medijus kopumā izmanto 37%. Ukrainas medijus krievu valodā izmanto 31%, regulāri 10% pētījuma dalībnieku. Neatkarīgo Krievijas mediju, piemēram, "Meduza", "Novaja Gazeta Eiropa" u.c., veidoto saturu izmanto 26%, regulāri 7% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju. To izmanto 31% mazākumtautību iedzīvotāju.
101. Vienlaikus pētījuma rezultāti liecina, ka 58% mazākumtautību respondentu medijus un informācijas resursus ikdienā lieto latviešu valodā (95% krievu un 22% angļu valodā). Latvijā no kopumā 34 reģistrētajām un aktīvajām televīzijas programmām (sabiedriskajām, komerciālajām), kurās tiek veidots saturs Latvijas auditorijai, 12 programmas 100% vai gandrīz pilnībā ir pieejamas krievu valodā, tajā skaitā ziņu raidījumi pieejami programmā "LRT+". Taču vēl 2 programmās, kuru saturs pamatā ir latviešu valodā ("LTV7" un "TV24"), ir informatīvi analītiskie raidījumi krievu valodā. Un papildus Igaunijā reģistrētās 2 programmas "TV3plus" un "Kanal7", kas ir informatīvi izklaidējošas programmas krievu valodā, nodrošina ziņu raidījumu Latvijas auditorijai, iekļaujot arī vietējās aktualitātes.
102. Tātad kopumā raidījumi krievu valodā pilnībā vai daļēji pieejami 15 Latvijā reģistrētajās un/vai Latvijas auditorijai paredzētajās programmās, tajā skaitā 3 programmās ar ziņām un kopā 6 programmās ("LRT+", "Kanal7", "LTV7", "TV24", "TV3plus", "8TV") ar ziņām un informatīvu analītisku saturu valsts un reģionālā līmenī. Salīdzinājumam programmas ar ziņu pārraidēm latviešu valodā nacionālajā līmenī ir tikai 3 – "LTV1", "TV3", "ReTV" – un reģionālā un vietējā līmenī 2 – "TV Kurzeme" un "Vidusdaugavas televīzija". Savukārt no 44 Latvijā reģistrētajām radio programmām krievu valodā tiek raidītas kopumā 17 programmas, kas veido 39% no visām raidstacijām. Tostarp ziņu pārraides plānotas 14 nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa programmās, tajā skaitā bez "Latvijas Radio 4 – Doma laukums", arī programmās "Baltkom radio", "SWH+", "Ef-Ei", "Radio Rēzekne", "Alise Plus".
103. Tāpat Latvijā ir reģistrēti 26 audiovizuāli pakalpojumi pēc pieprasījuma, kuros raidījumi pilnībā vai daļēji pieejami krievu valodā, tajā skaitā ziņu un analītiskie raidījumi pieejami 3 pakalpojumos – "Replay/rus.lsm.lv", "Latvijas ziņas (www.lz.lv)", "[RUS TVNET - Место для диалога](http://rus.tvnet.lv)" –, bet filmas un seriāli pieejami šādos pakalpojumos – "Tet+", "LMT Viedtelevīzija", "Baltcom Filmas", "Megogo", "Movify". Pēc programmu ierobežojumiem Latvijā kopumā pieejamas 265 retranslētās televīzijas programmas, no tām 126 programmas pieejamas krievu valodā, bet tikai 57 programmas latviešu valodā.

Arī tagad pēc Krievijas televīzijas programmu ierobežojumiem krievu valodā pieejamais saturs ir ievērojami lielāks nekā latviešu valodā.

104. Saskaņā ar augstāk izklāstīto informāciju jālabo secinājums, ka ir maz zināms par faktiskajiem mediju patēriņa modeļiem pēc Krievijas Federācijas izcelsmes televīzijas kanālu darbības apturēšanas un nav precīzu datu par to, cik liela daļa no mazākumtautību grupā esošajām personām turpina skatīties ierobežotās Krievijas televīzijas programmas.

99. punkts

105. Latvija nepiekrīt Viedokļa 99. punktā minētajam, jo tas neatspoguļo reālo situāciju. "Nacionālās drošības koncepcijas 2023" 7. punktā norādīts: "[...] Jānodrošina, ka visa Latvijas sabiedrība atrodas vienotā informatīvajā telpā, patērē vienotu saturu, tādējādi tiek pārtraukta sabiedrības šķelšana un veicināta tās saliedēšanās uz valsts valodas pamata. Turpmākā valsts informatīvās telpas aizsardzības un attīstības politika fundamentāli balstāma uz latviešu valodas un Satversmes vērtību bāzes. Veidrojama tāda mediju politika un tiesiskā vide, kas atbalsta saturu valsts valodā, [...] tādējādi veicinot visu Latvijas iedzīvotāju piederību vienotai informatīvajai telpai, kas ir balstīta latviešu valodā un citās ES, Eiropas Ekonomikas zonas un ES kandidātvalstu valodās."²²

104. punkts

106. Latvijas ieskatā apgalvojums, ka tiesiskais regulējums saistībā ar mazākumtautību valodu izmantošanu attiecībās starp mazākumtautību pārstāvjiem un varas iestādēm joprojām neatbilst Konvencijai, ir izdarīts bez plašāka izvērtējuma un analīzes, neņemot vērā visu apstākļu kopumu.
107. Saskaņā ar likuma "Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību" 3. pantu Konvencijas 10. panta otro daļu Latvijas Republika uzskata par saistošu, ciktāl tā nav pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi un citiem Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu. Valsts valodas likuma 10. panta otrā daļa noteic, ka valsts un pašvaldību iestādes, tiesas un tiesu sistēmai piederīgās iestādes, kā arī valsts vai pašvaldību uzņēmumi (uzņēmējsabiedrības) no personām pieņem un izskata dokumentus tikai valsts valodā, izņemot šā panta trešajā un ceturtajā daļā un citos likumos noteiktos gadījumus.
108. Latvija vērš uzmanību, ka šā panta noteikumi neattiecas uz personu iesniegumiem policijas un ārstniecības iestādēm, glābšanas dienestiem un citām iestādēm steidzamos medicīniskās palīdzības izsaukuma gadījumos, noziegumu izdarīšanas vai citu likumpārkāpumu gadījumos, kā arī tad, kad tiek izsaukta neatliekamā palīdzība ugunsgrēka, avārijas vai citos nelaimes gadījumos. Līdz ar to personām, kas nepārzina valsts valodu, atsevišķos gadījumos netiek liegta iespēja izmantot to valodu, kuru tās pārvalda. Turklāt atbilstoši Valsts valodas likuma 21. panta piektajai daļai Ministru kabinets nosaka gadījumus, kad sabiedrības informēšanai paredzētajā sabiedrībai pieejamās vietās sniegtajā informācijā līdztekus valsts valodai pieļaujama svešvalodas lietošana.
109. Latvija atzīst mazākumtautību tiesības uz savas valodas un kultūras aizsardzību, vienlaikus nodrošinot adekvātu līdzsvaru ar pamatnācijas tiesībām un interesēm. Pieņemot jebkādas lēmumus, kas skar Latvijas konstitucionālos principus un vērtības, jāņem vērā Latvijas vēsturiskos un ģeopolitiskos

²² [Pazīnojuma teksts \(sacima.lv\)](#)

apstākļus. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka, ievērojot to, ka globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība, latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā nav pieļaujams un var būt uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu.²³

110. Mazākumtautību tiesību īstenošana nedrīkst būt vērsta uz sabiedrības segregāciju un apdraudēt sabiedrības vienotību. Atšķirīgām identitātēm piederīgo atkāpšanās katram savā identitātes telpā apdraud demokrātiskā diskursa un kopējas darbības iespējamību vienotā sabiedrībā.²⁴

107. punkts

111. Valsts valodas likums neattiecas uz valodu lietošanu iedzīvotāju neoficiālajā saziņā, nacionālo un etnisko grupu iekšējā saziņā, kā arī reliģisko organizāciju dievkalpojumos, ceremonijās, rituālos un cita veida reliģiskajā darbībā.

109. punkts

112. Ieteikums pārskatīt normatīvo regulējumu un politiku attiecībā uz mazākumtautību valodu lietojumu administratīvajās iestādēs un ieteikums, ka mazākumtautībām brīvi jāļauj lietot viņu valoda gan privātajā, gan sabiedriskajā dzīvē, ļauj secināt, ka Konsultatīvā komiteja nav pilnvērtīgi iepazinusies ar Latvijas reālo situāciju valodu lietojumā. Tā atspoguļo gan padomju okupācijas laikā pieņemto politiku, gan izaicinājumus Latvijas integrācijas politikā, kā rezultātā sabiedrības daļa joprojām var dzīvot Latvijā, nepārvaldot valsts valodu pat elementārā līmenī. Visi medicīnas iestāžu, telekomunikāciju un dažādu pakalpojumu informatīvie tālruņi ir pieejami latviešu un krievu valodās. Veikalos un ēdināšanas iestādēs joprojām var saprasties latviešu un krievu valodā. Latvijas tiesiskais un politiskais regulējums neierobežo fizisko personu tiesības izvēlēties savstarpējo saziņas valodu nedz privātajā, nedz sabiedriskajā dzīvē. Mazākumtautību pārstāvjiem individuāla saziņa netiek ierobežota.

110.-112. punkts

113. Personvārdu rakstība atbilstoši valsts valodas normām neatkarīgi no cilvēka piederības kādai grupai aizsargā personu pret nepamatotu vārda un uzvārda pārveidi un atšķirīgu atveides variantu pastāvēšanu, kā arī garantē vienotu iedzīvotāju personvārdu atzīšanu valstī. Valodas gramatika nekādā veidā neskar cilvēka pašnoteikšanās tiesības, personas vārds un uzvārds ir personas privātās dzīves neatņemama sastāvdaļa, un tās ierobežojums, atveidojot vai pielīdzinot personas vārdu vai uzvārdu, tiek pieļauts legītīmu mērķu sasniegšanai.

114. Saskaņā ar Valsts valodas likuma 19. pantu personvārdus atveido saskaņā ar latviešu valodas tradīcijām un raksta atbilstoši spēkā esošajām literārās valodas normām. Personas pasē vai dzimšanas apliecībā papildus personas vārdam un uzvārdam, kas atveidots atbilstoši spēkā esošajām latviešu valodas normām, norādāma šīs personas dzimtas uzvārda vēsturiskā forma vai citas valodas personvārda oriģinālforma latīnalfabētiskajā transliterācijā (saskaņā ar Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (ICAO) noteikto transliterācijas tabulu), ja persona to vēlas un var to apliecināt dokumentāri. Vārdu un uzvārdu

²³ Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 secinājumu daļas 3.2. punkts

²⁴ Satversmes tiesas 2019. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-12-01 secinājumu daļas 23.2. punkts

rakstību un identifikāciju, kā arī citu valodu personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā reglamentē Ministru kabineta noteikumi.

115. Atbilstoši Ministru kabineta 2012. gada 21. februāra noteikumu Nr. 134 "Personu apliecinošu dokumentu noteikumi" 8. punktam, ja Latvijas pilsonis vai nepilsonis vēlas, personu apliecinošā dokumentā iekļauj personvārda citas valodas oriģinālformu latīnalfabētiskajā transliterācijā vai dzimtas uzvārda vēsturisko formu, vai citas valodas personvārda vai dzimtas uzvārda vēsturisko formu latīnalfabētiskajā transliterācijā. Ievērojot minēto, pie mazākumtautībām piederošo personu apliecinošajos dokumentos nav paredzēts lietot viņu personvārdus mazākumtautību valodā.

116. Civilstāvokļa aktu reģistrācija tiek īstenota atbilstoši Valsts valodas likuma prasībām, proti, civilstāvokļa aktu reģistrā ziņas ieraksta valsts valodā.

117. Atbilstoši Personu apliecinošu dokumentu likuma 5. panta astotajā daļā noteiktajam, personas apliecību paraugus, saturu, izsniegšanas kārtību un nosacījumus, kā arī derīguma termiņu nosaka Ministru kabinets. Personu apliecinošā dokumentā ziņas par fizisko personu iekļauj no Fizisko personu reģistra, kur tās ieraksta latviešu valodā.

118. Tiesa²⁵ un Eiropas Savienības Tiesa²⁶ ir atzinušas, ka personvārdu atveidei latviešu valodā ir leģitīms mērķis.

115.-116. punkts

119. Latvija atsauca uz Deklarācijas 4. pantu un norāda, ka Konvencijas 11. panta trešā daļa ir saistoša tiktāl, ciktāl tā nav pretrunā ar Satversmi un citiem Latvijas normatīvajiem aktiem, kas nosaka valsts valodas lietojumu attiecībā uz zīmēm un topogrāfiskajām norādēm.

124. punkts

120. Skatīt papildinformāciju par romu bērnu vienlīdzīgu piekļuvi izglītībai komentārā par 2. ieteikumu tūlītējai rīcībai.

125.-137. punkts

121. Skatīt informāciju Vispārīgo komentāru sadaļā par izglītības reformu.

130. un 131. punkts

122. Konsultatīvā komiteja norāda, ka laiks, kas pavadīts, attīstot lasītprasmi un citas prasmes mazākumtautības valodā, neapdraud to pašu prasmju attīstību vairākuma valodā. Diemžēl tas nav Latvijas kultūrvēsturiskajai situācijai atbilstošs novērojums, ko apstiprina arī Konsultatīvās komitejas 130. punktā norādītais, ka "mazākumtautību valodu skolu skolotāji norādīja, ka viņiem ir bijusi ļoti pozitīva pieredze ar bilingvālo pieeju, īpaši attiecībā uz jaunāko klašu bērniem, kad viņi lietoja dzimto valodu (parasti krievu), lai izprastu un apgūtu galvenos jēdzienus, kas ir dažādu mācību priekšmetu pamatā, un pēc tam uz tā pamata pakāpeniski ieviesa latviešu valodas terminoloģiju. Līdz uzraudzības apmeklējumam skolotāji joprojām nebija saņēmuši atbilstošu metodiku par to, kā nekavējoties ieviest jēdzienus bērna otrajā valodā." Nepieciešamība pēc "atbilstošas metodikas" kā "nekavējoties ieviest jēdzienus bērna otrajā valodā" var liecināt tikai par skolēnu un arī skolotāju vājām latviešu valodas zināšanām.

²⁵ *Mentzen alias Mencena pret Latviju*, 07.12.2004. lēmums, pieteikums Nr. 71074/01.

²⁶ *Malgožata Runevič-Vardyn un Lukasz Wardyn pret Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, lieta Nr. C-391/09, [EUR-Lex - 62009CA0391 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

133. un 134. punkts

123. Konsultatīvā komiteja norāda, ka krievu mazākumtautības un citu mazākumtautību pārstāvji, kas atbalsta bilingvālo izglītību krievu un latviešu valodā, paredz, ka skolām, kurās vienmēr mācības notikušas tikai latviešu valodā, var nešķīst pievilcīgi uzņemt lielu daļu bērnu, kuru pirmā valoda ir krievu. Latvijas tiesību akti neparedz izglītības iestādēm tiesības izvēlēties, kurus audzēkņus uzņemt. Uzsākot pamatizglītības ieguvu, tā tiek organizēta atbilstoši bērna deklarētajai dzīvesvietai, ņemot vērā pieteikuma reģistrācijas kārtību. Saskaņā ar Vispārējās izglītības likuma 31. pantu izglītības iestāde, kura īsteno pamatizglītības programmas, nedrīkst rīkot iestājpārbaudījumus izglītojamo uzņemšanai pamatizglītības pakāpē, izņemot valsts ģimnāzijas un profesionālās ievirzes izglītības iestādes.

136. punkts

124. Vēršam uzmanību, ka Latvijas pieredze, 30 gadu laikā nodrošinot krievu mazākumtautības tiesības uz izglītību krievu valodā, ir parādījusi, ka bez pārejas uz vienotu izglītības sistēmu valsts valodā mazākumtautību bērnu tiesības uz kvalitatīvu izglītību netiek nodrošinātas.

138.-149. punkts

125. Latvija atkārtoti vērš uzmanību uz 2023. gada Tiesas spriedumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju* un *Džibuti un citi pret Latviju* un sniegto informāciju par romu bērnu izglītību (skatīt 23. un 35. rindkopas augstāk).

150.-176. punkts

126. Analizējot mazākumtautību valodu mācīšanu valsts skolās, Latvija lūdz ņemt vērā informāciju par izglītības reformu un tās nepieciešamību, kas izklāstīta Vispārīgo komentāru sadaļā par izglītības reformu.

164. punkts

127. Attiecībā uz Viedokļa 164. punktā minēto Latvija atkārtoti vērš Konsultatīvās komitejas uzmanību uz faktu, ka, neskatoties uz to, ka ir pagājuši vairāk nekā 30 gadi kopš latviešu valoda ir noteikta par valsts vienīgo oficiālo valodu, līdz pat šim brīdim mazākumtautību bērnu tiesības pilnvērtīgi apgūt valodu un tādējādi pilnvērtīgi iesaistīties Latvijas kopienā nav nodrošinātas. Jebkāda vilcināšanās šajā jautājumā, pamatojot to, ka valsts valodas zināšanas pakāpeniski uzlabojas, nav pieļaujama.

165. punkts

128. Konvencijas 14. panta 2. punktā noteiktas divas alternatīvas: pienācīgas iespējas apgūt mazākumtautības valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvo mazākumtautību personas. Minētā norma neuzliek par pienākumu valstij nodrošināt abus iepriekš minētos pasākumus, valstij ir rīcības brīvība īstenot vienu no tiem vai abus. Ja valsts nodrošina pienācīgas iespējas apgūt mazākumtautību valodu interešu izglītības ietvaros, Konvencijas 14. panta 2. punktā ietvertās saistības ir izpildītas.

129. Konsultatīvajai komitejai jāņem vērā arī Konvencijas 14. panta 3. punkts, kas nosaka, ka 14. panta 2. punkta īstenošana nevar kaitēt oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai tajā. Krievu mazākumtautības bērnu nepietiekamās valsts valodas zināšanas, ilgstoši pastāvot bilingvālajai izglītības sistēmai, ir pietiekams apliecinājums tam, ka šāda sistēma kaitē valsts valodas apguvei.

130. Latvija atkārtoti vērš Konsultatīvās komitejas uzmanību uz 2023. gada Tiesas spriedumiem lietās *Valiullina un citi pret Latviju*²⁷ un *Džibuti un citi pret Latviju*²⁸, kur Tiesa, atsaucoties uz savu labi iedibināto judikatūru, uzsvēra, ka valstij nav pienākuma nodrošināt izglītojamajiem iespējas izvēlēties mācību valodu, kas nav valsts valoda. Turklāt šādu secinājumu Tiesa izdarīja, balstoties arī uz Konvencijas normām, secinot, ka valsts ir tiesīga īstenot pasākumus, lai labotu vēsturisku apstākļu – valsts okupācijas, segregētas izglītības un okupācijas laikā īstenotās rusifikācijas politikas – rezultātā radītās faktiskās nevienlīdzības latviešu valodas lietojumam izglītībā, vienlaikus nodrošinot mazākumtautību tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, kultūru un identitāti. Tiesa arī uzsvēra, ka, lai arī Latvijā konstitucionālā sistēma nodrošina augstāku mazākumtautībām piederošo personu tiesību aizsardzību nekā tā noteikta Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, Eiropā nav vienprātības attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību dzimtajā valodā, kas nav valsts valoda, un dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība šajā jomā. Arī no Konvencijas neizriet valstu pienākums nodrošināt izglītību valodā, kas nav valsts valoda, vai nodrošināt izglītību valodā, kas nav valsts valoda, kādā noteiktā proporcijā kā līdzekli valodas, etniskās un kultūras savdabības saglabāšanai un attīstīšanai, neņemot vērā valsts konstitucionālo tiesību sistēmu. Lai arī Tiesas spriedumi vēl nav stājušies spēkā, secinājumus, uz kuriem atsaucas Latvija, Tiesa izdarīja attiecībā uz sūdzības daļām, kuras atbilstoši Konvencijā noteiktajam Tiesa nepārskatīs, pat ja lieta tiks nodota izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā.

169. punkts

131. Viedokļa 169. punkts ir noformulēts neprecīzi, radot kļūdainu priekšstatu, ka Latvijā pamatizglītības līmenis tiek apgūts līdz 12. klasei.

182. punkts

132. Latvija aicina papildināt ar informāciju, ka saskaņā ar 2022. gadā veikto pētījumu “Pētījums par Latvijas mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām”²⁹ mazākumtautību NVO pārsvarā darbojas kultūras jomā un nav aktīvi politiku veidošanā. Vienlaikus norādām, ka Evikas Siliņas veidotās valdības rīcības plānā ir ietverts uzdevums, kura ietvaros paredzēts īpaši stiprināt reģionālo un mazākumtautību nevaldības organizāciju kapacitāti un līdzdalību, nodrošinot koordinētu atbalstu un mācību pasākumus nevaldības organizāciju pārstāvjiem, un vienlaikus arī stiprinot vietējās kopienas un organizācijas, kas strādā, cita starpā, ar mazākumtautību pārstāvjiem.

187. punkts

133. Prasība zināt valsts valodu noteiktā apjomā profesionālo un amata pienākumu veikšanai ir ar mērķi nodrošināt valsts institūciju normālu funkcionēšanu un nostiprināt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu Latvijā. Viens no demokrātiskas iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikumiem ir atbilstoši leģitimēto valsts institūciju stabila un efektīva darbība. Tāpēc ir nepieciešama visaptveroša un konsekventa valsts valodas lietošana atbilstošā līmenī šo institūciju darbā.³⁰

190. punkts

²⁷ *Valiullina un citi pret Latviju*, 14.09.2023. spriedums, pieteikumi Nr. 56928/19 un 2 citi (nav stājies spēkā).

²⁸ *Džibuti un citi pret Latviju*, 16.11.2023. spriedums, pieteikumi Nr. 225/20 un 2 citi (nav stājies spēkā).

²⁹ Latvijas Kultūras akadēmija, “Pētījums par Latvijas mazākumtautību

nevalstiskajām organizācijām”, <https://www.km.gov.lv/lv/media/32253/download?attachment>

³⁰ Satversmes tiesas 2013. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-24-03 secinājumu daļas 17. punkts

134. Saskaņā ar jaunāko 2022. gada statistiku 18,3 % romu (15 gadus veci un vecāki) ir nodarbināti, salīdzinot ar 54,7 % iedzīvotāju kopumā.³¹
135. Viedoklī minēts, ka romu sieviešu organizācijas uzskata, ka ir nepieciešamas īpašas pieaugušo izglītības programmas, lai romu sievietes varētu piekļūt darba tirgum. Jāuzsver, ka jebkurai personai, kurai NVA ir piešķirts bezdarbnieka statuss, ir tiesības piedalīties individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajos nodarbinātības pasākumos, ņemot vērā profilēšanas rezultātus, kā arī saņemt citus NVA pakalpojumus.
136. Lai gan 2022. gada ziņojumā tiesībsargs secināja, ka romu zināšanas par sociālajiem pabalstiem ir apmierinošas, tajā tika norādīts, ka daudziem ir grūtības aizpildīt nepieciešamos dokumentus zema izglītības līmeņa vai analfabētisma dēļ, vēlamies uzsvērt, ka sociālais darbs un arī sociālā palīdzība ir vērsta uz individuālu gadījumu risināšanu, līdz ar to gadījumos, ja personai ir grūtības uzrakstīt iesniegumu, izprast, kādi dokumenti nepieciešami, pašvaldību sociālo dienestu sociālie darbinieki iesaistās šo problēmu risināšanā un sniedz nepieciešamo atbalstu.

191. punkts

137. Saskaņā ar jaunāko 2023. gada statistiku 13,3 % romu mājāsaimniecību bija sešas vai vairāk personas, bet attiecībā uz mājāsaimniecībām kopumā šis rādītājs ir tikai 3,5 %. Romu mājokļi retāk bija aprīkoti ar ūdensklozeta tualetēm, vannas istabām un centrālapkuri, un 17,3 % romu nebija pieejams tekošs ūdens.
138. Attiecībā uz mājokļiem ir divi “Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2024.-2027. gadam” pasākumi (pasākums 4.17. “Sociālo mājokļu atjaunošana un jaunu sociālo mājokļu būvniecība” un 4.18. “Mājokļu pieejamības uzlabošana grūtībās nonākušiem un nelabvēlīgā situācijā esošiem iedzīvotājiem”). Pirmā pasākuma mērķis ir sniegt atbalstu pašvaldībām to sociālo un īres dzīvokļu atjaunošanai un būvniecībai, kopā valstī nodrošinot vismaz 1 500 atjaunotu vai no jauna izbūvētu kvalitatīvu mājokļu pieejamību sociāli un ekonomiski mazaizsargātām personām. Otrā pasākuma uzdevums ir izstrādāt jaunu likumu, kas ir vērsts uz mājokļu pieejamības jautājumu risināšanu un aizstātu esošo likumu “Par palīdzību dzīvokļu jautājuma risināšanā”, kura galvenais mērķis būtu pārskatīt šobrīd likumā paredzētos palīdzības veidus un sniegšanas kārtību, kā arī paplašināt personu loku, kas var pretendēt uz pašvaldības īres dzīvokli vai īstermiņa mājokļa pakalpojumu. Attiecīgi, abi pasākumi ir mērķēti uz mājokļu nodrošināšanu sociāli un ekonomiski mazaizsargātiem, grūtībās nonākušiem un nelabvēlīgā situācijā esošiem iedzīvotājiem, tajā skaitā romiem.

195. punkts

139. Apzinoties riska grupas un to vajadzības, Kultūras ministrijas plāna projektā romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2024.-2027. gadam, ir iekļauts pasākums, kas paredz romu mediatoru iesaisti veselības veicināšanas apmācībās, lai romu kopienā nodrošinātu informācijas izplatīšanu veselībpratības uzlabošanai, t.sk., par seksuālo un reproduktīvo veselību un atkarību izraisīto vielu lietošanas un atkarību procesu praktizēšanas profilaksi.

16. zemsvītras atsauce

³¹ [Romu \(čigānu\) īpatsvars un raksturojošie rādītāji 2011 - 2023. PxWeb \(stat.gov.lv\)](https://stat.gov.lv)

140. Saite aizved uz Konvencijas 4., nevis 3. tematisko komentāru. Lūdzam norādīt atsauci uz pareizo avotu.

18. zemspītras atsauce

141. Uzskaitījums nav pilnīgs, izlaistas atsevišķas tautības, piemēram, Latvijā dzīvo 1181 indietis, kā arī vjetnamieši (278 cilvēki) neietilpst pie ES valstu, Amerikas Savienoto Valstu un Indijas tautībām.